X МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ «ЄВРОПЕЙСЬКА ІНТЕГРАЦІЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ БОЛОНСЬКОГО ПРОЦЕСУ. ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ: ПІДХОДИ ТА ІНСТРУМЕНТИ»

<https://doi.org/10.37472/2707-305X-2021-3-2-17-15>

КАЛАШНИКОВА Світлана Андріївна

доктор педагогічних наук,
професор, член-кореспондент
НАПН України, радник при
дирекції Інституту вищої
освіти Національної академії
педагогічних наук України,
член Національної команди
експертів з реформування
вищої освіти, м. Київ, Україна

Анотація. X Міжнародна науково-практична конференція «Європейська інтеграція вищої освіти України в контексті Болонського процесу. Оцінювання якості: підходи та інструменти» відбулася 10 листопада 2021 року. Організаторами Конференції стали: Міністерство освіти і науки України, Національна академія педагогічних наук України, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Інститут вищої освіти НАПН України, Національний Еразмус+ офіс в Україні, Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти, Британська Рада в Україні, Спілка Ректорів вищих навчальних закладів України. Ключовими питаннями Конференції стали: стратегія розвитку вищої освіти; реформування вищої освіти; оцінювання діяльності університету; акредитація освітніх програм; опитування студентів; університетські рейтинги та ін.

Ключові слова: якість вищої освіти; акредитація освітніх програм; оцінювання діяльності університету; внутрішня система забезпечення якості вищої освіти.

10 листопада 2021 р. відбулася X Міжнародна науково-практична конференція «Європейська інтеграція вищої освіти України в контексті Болонського процесу», яка цього разу ініційована під фокусом «Оцінювання якості: підходи та інструменти». Другий рік поспіль у зв'язку з обмеженнями, пов'язаними з COVID-19, Конференція відбувається в режимі онлайн.

У вступній частині заходу з вітальним словом до учасників Конференції звернулися очільники та представники управлінських команд установ — організаторів Конференції, а саме:

- **Володимир Бугров**, ректор **Київського національного університету імені Тараса Шевченка**;
- **Андрій Вітренко**, перший заступник Міністра освіти і науки України;
- **Василь Кремень**, президент **Національної академії педагогічних наук України**;
- **Михайло Винницький**, керівник Секретаріату Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти;
- **Людмила Таценко**, керівник освітніх програм Британської Ради в Україні;
- **Світлана Шитікова**, координатор **Національного Еразмус+ офісу в Україні**.

Всі партнери високо оцінили 10-річний внесок Конференції та її значення для реалізації Болонського процесу в Україні, відмітили стійкість і надійність партнерства, поінформували учасників заходу про пріоритетні завдання та перспективні напрями для співпраці.

У межах першої сесії Конференції «Якість вищої освіти та Болонський процес» було представлено три доповіді.

Олег Шаров, генеральний директор Директорату фахової передвищої та вищої освіти **Міністерства освіти і науки України**, член **Національної команди експертів з реформування вищої освіти**, ознайомив учасників Конференції з фінальною версією проєкту *Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2021-2031 роки* та перспективами її схвалення найближчим часом. Доповідач підкрес-

лив, що ця Стратегія має охопити два трансформаційні етапи у розвитку вітчизняної вищої освіти:

- переосмислення ролі та завдань ЗВО для економіки, держави та суспільства (національна система кваліфікацій, наука та атестація, «регульовані» професії — ЄДКІ, освіта дорослих, реформа управління та фінансування, цифровізація, модернізація мережі тощо);
- включення у світовий мейнстрім прагнення до зразковості та досконалості університетів.

О. Шаров детально зупинився на пропонованій візії вищої освіти України у такому її формулюванні: вища освіта України:

- 1) конкурентоспроможна та соціально відповідальна;
- 2) має високу довіру в суспільстві;
- 3) формує фаховий та науково-освітній потенціал країни через реалізацію якісних освітніх програм, дослідження і соціальні проєкти;
- 4) інтегрована у європейський освітній та дослідницький простори;
- 5) демонструє динамічний розвиток інституцій та академічних спільнот на принципах академічної свободи, університетської автономії, доброчесності та інклюзивності.

Доповідач представив стратегічні та операційні цілі, визначені у проєкті Стратегії, а також запропоновані індикатори досягнення цілей.

Сесію продовжив **Володимир Бахрушин**, голова сектору вищої освіти Науково-методичної ради Міністерства освіти і науки України, професор **Національного університету «Запорізька політехніка»**, член Національної команди експертів з реформування вищої освіти. У своїй презентації «*Реформування вищої освіти в Україні, засноване на новому законодавстві 2014-2021 рр.: досягнення та виклики*» В. Бахрушин означив нормативно-правові акти, що спрямовують реформування вищої освіти в Україні, а також детально зупинився на позитивних здобутках і проблемах, що потребують вирішення. Змістовними лініями для такого аналізу виступили:

Реформування вищої освіти в Україні, засноване на новому законодавстві 2014-2021 рр.: досягнення та виклики

Володимир Бахрушин
професор, д.ф.-м.н.
Національний університет «Запорізька політехніка»
Національна команда експертів з реформування вищої освіти
Сектор вищої освіти НМР МОНУ

- рівні вищої освіти;
- забезпечення якості вищої освіти;
- інституційна автономія університетів;
- студентоцентризований підхід;
- академічна мобільність;
- ЄКТС;
- стандарти вищої освіти та ін.

Михайло Винницький, керівник секретаріату Національного агентства забезпечення якості вищої освіти, спрямував увагу учасників Конференції на проблему «Акредитація освітніх програм: нова парадигма». Доповідач поінформував учасників Конференції про основні здобутки у розбудові національної системи забезпечення якості вищої освіти, повідомивши, що за період з 2019 по 2021 роки проведено майже 4 тис. акредитаційних експертиз, реєстр експертів об'єднує 2,8 тис. науково-педагогічних працівників та 1,2 тис. здобувачів вищої освіти, Національне агентство забезпечення якості вищої освіти стало членом / асоційованим членом кількох європейських фахових об'єднань із забезпечення якості (INQAAHE, CEENQA, ENQA).

До основних викликів, які потребують вироблення відповідних рішень, М. Винницький відніс такі:

- Законодавство щодо ролі Національного агентства в сфері академічної доброчесності не запрацювало.
- Інституційна акредитація поки що не впроваджена.
- «Незалежні установи оцінювання» поки що не сформовано.

Зміна культури взаємодії (внутрішньої та зовнішньої):

• Процедура визнання міжнародної акредитації потребує врегулювання.

• Вимога залучення іноземних експертів до акредитації — наразі немає моделі.

Зарубіжний досвід у межах першої сесії представив професор *Олгун Чічек*, віце-президент *Central and Eastern European Network of Quality Assurance Agencies in Higher Education (CEENQA)*. У своєму виступі на тему «Якість вищої освіти: оцінювання університетської діяльності» європейський експерт звернувся до чотирьох змістовних ліній: інституційний рівень забезпечення якості, програмний рівень забезпечення якості, оцінювання університетської діяльності, рейтингування. До перспективних завдань розвитку процесів та системи забезпечення якості О. Чічек відніс такі чотири напрями:

- інновації (мікрокредитування, визнання попереднього навчання та ін.);
- цифровізація (віртуальна кредитна мобільність, віртуальні візити експертів та ін.);
- акредитація спільних програм;
- тематична та кластерна акредитація;
- забезпечення якості досліджень.

Друга сесія Конференції відбулася за темою «Оцінювання якості вищої освіти».

У межах цієї сесії було представлено шість виступів. Відкрив сесію *Ян Велч*, заступник директора *Агентства із забезпечення якості Великої Британії (QAA, UK)*, голова Консультативної ради Національного агентства забезпечення якості вищої освіти, виступом на тему «Оцінювання якості вищої освіти: підходи та інструменти». До ключових інструментів оцінювання якості вищої освіти британський експерт відніс такі:

- загальні критерії у форматі рамки якості;
- самооцінювання;
- залучення стейкхолдерів;
- зовнішні звіти;
- публікація висновків та ін.

Доповідач проілюстрував використання зазначених інструментів на прикладі досвіду системи

забезпечення якості вищої освіти у Великій Британії.

Ірина Золотарьова, член Національного агентства забезпечення якості вищої освіти, професор Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця, член Національної команди експертів з реформування вищої освіти, запропонувала для обговорення тему «Акредитація як інструмент оцінювання якості діяльності університету». У своєму виступі І. Золотарьова обґрунтувала зростаючу важливість забезпечення якості вищої освіти.

Erasmus+ Акредитація як інструмент оцінювання якості діяльності університету

Зростаюча важливість забезпечення якості
баланс сил (ЗВО – Агентство з акредитації – Державний орган управління)

Болонський процес – Європейський простір вищої освіти:
ступенева структура, студентоцентризоване навчання, мобільність студентів часом розглядаються як легітимні підстави для посилення контролю з боку державних органів управління над системою освіти загалом

Вимоги звітності:
оцінювання, контроль, схеми фінансування на основі ефективності, показники працевлаштування
Бюрократична та формалізована система, обмежена рамками процедур та інструкцій
Експерти все більше уникають (і їм все менш довіряють) дій, пов'язаних із прийняттям рішення

Інституційні профілі та міжнародна конкуренція:
рейтинги, бенчмаркінг
масовізація, обов'язковість процедур призводить до приховування реальної ситуації, гонитва за репутацією

Зміна ролі університету:
підприємницькі університети, посилення автономії

Аналіз процесу акредитації освітніх програм доповідач здійснила через призму кількох факторів — управління, відповідність, результати навчання, ресурси, самооцінювання. Наприкінці виступу І. Золотарьова зазначила пріоритети та операційні завдання розвитку Національного агентства забезпечення якості вищої освіти.

Ольга Люта, начальник Центру забезпечення якості вищої освіти Сумського державного університету, представила учасникам Конференції досвід свого університету у частині «Опитування студентів як інструмент удосконалення якості реалізації освітніх програм». Доповідач обґрунтувала актуальність опитування студентів та детально проаналізувала три різні види опитування — опитування щодо якості освітніх програм; опитування щодо якості організації освітньої діяльності при вивченні дисциплін; тематичні опитування з окремих проблемних питань при моніторингу ста-

Назва блоку анкети	Відповідність критеріям акредитації ОП	Рівень відповідальності та контролю
Блок 1. Якість організації освітнього процесу в рамках реалізації ОП	Критерій 2. Структура та зміст освітньої програми Критерій 4. Навчання і викладання за освітньою програмою Критерій 6. Людські ресурси Критерій 7. Освітнє середовище та матеріальні ресурси	Гарант ОП
Блок 2. Якість організаційної підтримки здобувачів вищої освіти та матеріально-технічного забезпечення реалізації ОП	Критерій 4. Навчання і викладання за освітньою програмою Критерій 5. Контрольні заходи, оцінювання здобування вищої освіти та академічна доброчесність Критерій 7. Освітнє середовище та матеріальні ресурси Критерій 9. Прозорість та публічність	Менеджмент університету (факультету/інституту)
Блок 3. Загальний рівень задоволеності очікуваними результатами навчання		Гарант ОП

ну забезпечення якості підготовки фахівців та розвитку наукової діяльності в інститутах / факультетах.

Світлана Калашнікова, радник при дирекції Інституту вищої освіти НАПН України, член Національної команди експертів з реформування вищої освіти, у своєму виступі «Підготовка докторів філософії – забезпечення якості: на прикладі діяльності наукової установи» акцентувала увагу учасників Конференції до специфіки забезпечення якості при дизайні, реалізації та акредитації освітньо-наукових програм, апелюючи до: політик на рівні Європейського простору вищої освіти; рамок, визначених національним законодавством; конкретних інституційних практик.

ОНП підготовки докторів філософії – формула успіху

- S – Specific – Support – Strategy – Sinergy
- M – Measurable – Monitoring – Motivation – Mission
- A – Achievement – Agreement – Activeness – Art
- R – Relevant – Rules – Recognition – Reflection – Reputation
- T – Timely – Technologies – Transformation – Team – Trust

I + E

INNOVATE LEAD INSPIRE

Володимир Луговий, перший віце-президент Національної академії педагогічних наук України, член Національної команди експертів з реформування вищої освіти, звернувся до проблеми «Вимірювання якості діяльності університету через участь у національному та світових (QS, Times and Shanghai) рейтингах». Доповідач, базуючись на аналізі світової практики, визначив та обґрунтував: ієрархію механізмів оцінювання якості вищої освіти; стратегії розвитку вищої освіти, базовані на акредитації та рейтингуванні. На основі аналізу університетських рейтингів В. Луговий резюмував: «U-Multirank і всі українські

рейтинги (Топ-200 Україна, Консолідований тощо) мають тією чи іншою мірою серйозні проблеми з об'єктивністю, валідністю, вірогідністю, надійністю, зрозумілістю, прозорістю, критеріально-індикаторною базою, логічністю результатів щодо оцінювання топової якості. Відтак не користуються фаховою довірою і не застосовуються для прийняття управлінських рішень». Доповідач обґрунтував доцільність та засади створення Національного рейтингу ЗВО.

Андрій Гожик, проректор Київського національного університету імені Тараса Шевченка, на досвіді діяльності провідного університету України розкрив тему «Рейтинги як інструменти оцінювання якості діяльності університету: підхід вимірювання якості». Доповідач визначив та обґрунтував відповідність між положеннями ESG-2015, критеріями акредитації, критеріями звіту самооцінки освітньої програми та індикаторами глобальних університетських рейтингів.

Учасники Конференції (225 осіб) у своїй більшості представляли заклади вищої освіти з усіх регіонів України та різного галузевого спрямування. Учасники представляли різні категорії академічної спільноти (студенти, аспіранти, викладачі,

дослідники, керівники ЗВО). Учасники Конференції активно долучилися до обговорення винесених на захід питань у форматі запитань під час Конференції через чат та за допомогою онлайн-опитувань. Організатори Конференції забезпечили запис заходу, відеозапис якого знаходиться у відкритому доступі за [посиланням](#).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Інститут вищої освіти Національної академії педагогічних наук України. (2014-2021). Публікації. <https://ihed.org.ua/publications/>
- Калашнікова, С.А. (2019). VIII Міжнародна науково-практична конференція «Європейська інтеграція вищої освіти України в контексті Болонського процесу»: 7 листопада 2019 р., м. Київ, Україна. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*, 1(1). <https://doi.org/10.37472/2707-305X-2019-1-1-3-5>
- Луговий, В.І., Слюсаренко, О.М., & Таланова, Ж.В. (2021). Вимірювання якості діяльності університетів через участь у світових (Shanghai, Times, QS) та національному рейтингах. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*, 3(2). <https://doi.org/10.37472/2707-305X-2021-3-2-3-5>
- Міністерство освіти і науки України. (2021, 25 вересня). *МОН пропонує для громадського обговорення проект Стратегії розвитку вищої освіти України*. <https://bit.ly/3DdJtPO>
- ErasmusPlus Ukraine. (2021, 17 листопада). X Міжнародна конференція «Європейська інтеграція ВО України в контексті Болонського процесу» (10.11) [Відео]. YouTube. <https://youtu.be/wzvKHBQb-WE>
- National Erasmus+ Office in Ukraine. (2020). IX Міжнародна науково-практична конференція «Європейська інтеграція вищої освіти України в контексті Болонського процесу: роль оцінювання якості викладання та навчання в процесі акредитації» (22.12.20). <https://bit.ly/3l6gJMj>
- National Erasmus+ Office in Ukraine. (2021). *Національна команда експертів з реформування вищої освіти — HERE team (Higher Education Reform Experts)*. <https://bit.ly/3lhbi3m>
- National Erasmus+ Office in Ukraine. (2021). X Міжнародна науково-практична конференція «Європейська інтеграція вищої освіти України в контексті Болонського процесу. Оцінювання якості: підходи та інструменти» (10.11.21) — матеріали. <https://bit.ly/3oDoSz2>

10th INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE "EUROPEAN
INTEGRATION OF HIGHER EDUCATION OF UKRAINE IN THE CONTEXT OF THE
BOLOGNA PROCESS. QUALITY ASSESSMENT: APPROACHES AND TOOLS"

Svitlana Kalashnikova

*DSc in Education, Professor, Corresponding Member of NAES of Ukraine, Directorate
Adviser, Institute of Higher Education of the National Academy of Educational Sciences
of Ukraine; Member, National Team of Higher Education Reform Experts, Kyiv, Ukraine*

Abstract. *10th International Scientific and Practical Conference "European Integration of Higher Education of Ukraine in the Context of the Bologna Process. Quality Assessment: Approaches and Tools" was held on November 10, 2021, organised by the Ministry of Education and Science of Ukraine, National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Institute of Higher Education of NAES of Ukraine, National Erasmus+ Office in Ukraine, National Agency for Quality Assurance in Higher Education, British Council in Ukraine, Union of Rectors of Higher Education Institutions of Ukraine. The conference was focused on: higher education development strategy, higher education reforming, assessment of university performance, accreditation of educational programmes, surveys of students, university rankings, etc.*

Keywords: *higher education quality; educational programmes accreditation; university performance assessment; internal system of higher education quality assurance.*

Дата публікації: 30 листопада 2021 р.